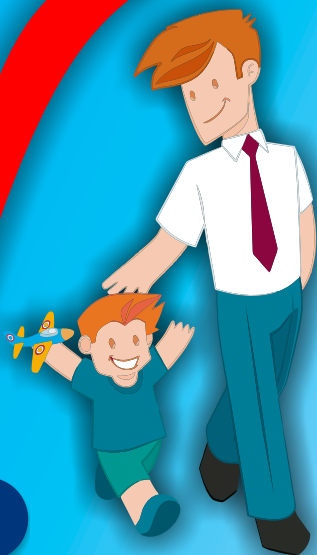

Родитељ - модел понашања деце у саобраћају

ДЕЦА НИСУ МАЛИ ОДРАСЛИ ЉУДИ

Деца имају нека природна ограничења и нису им још развијене неке способности које су важне за безбедно учење у саобраћају. Мала деца немају развијен периферни вид (који је веома значајан за уочавање препрека у саобраћају), дечије видно поље је уже од видног поља одраслог, не могу да деле пажњу на два садржаја (игру и саобраћај), не могу да брзо промене центар пажње (са игре, на саобраћај), лако им је преусмерити пажњу (дете ће одустати од задатка, ако добије интензиван други надражај), слабо процењују брзину и растојања, тешко одређују одакле долази звук итд.

Деца су спорија и склона изненадним променама начина кретања. Њихова висина је мања, па не могу да виде преко објеката (нпр. преко заустављених возила), нити њих могу видети возачи, ако се налазе иза возила.

Конечно, деца имају мало животно искуство и мало саобраћајно искуство. Мала деца не разумеју опасности у саобраћају, могу да потцене ризике или да их прецене, па да се претерано плаше. Стресови које дете доживи у саобраћају могу имати последице у току целог живота.

ПУТОВАЊЕ ОД СИГУРНОСТИ ДО САМОСТАЛНОСТИ

*Ми нашу Милицу још водимо у школу, иако је у трећем разреду!
Претерујете! Не можете је целог живота држати под стакленим звоном.*

Када ће дете бити самостално?

*Наш Марко је сам ишао у обданиште, иако је прелазио ону
велику раскрсницу у Булевару!*

Мислим да је то опасно.

Ипак је он мали, а ту је велики број возилаи вози се брзо.

Па ту ни већа деца нису сигурна.

Овакви разговори су чести. Родитељи се хвале како деца иду сама или их они штите. А шта је с Вашим дететом? При развоју дечијих знања и вештина треба обазриво ићи: од сигурности у наручју одрасле особе до самосталности. Можемо разликовати пет нивоа који одређују могућности детета у вези са преласком коловоза:

1. Дете никако не прелази коловоз.
2. Дете се носи или гура у колицима.
3. Дете се чврсто држи за руку.
4. Дете прелази коловоз под надзором одрасле особе.
5. Дете самостално прелази коловоз.

Ово дете је сигурно све док га родитељи држе чврсто за руку. Али када ће постати самостално и како?

Рано је и опасно да ова деца буду самостална у близини овакве саобраћајнице!

У стварним саобраћајним условима (на свакодневним путевима) треба показати детету исправне поступке. При томе треба стално објашњавати могуће опасности и исправне поступке!

Прво са дететом осматрајте саобраћај и разговарајте о појединим ситуацијама, а затим му објасните где и како може безбедно да пређе коловоз.

Пратите како Ваше дете сазрева и покушајте да реално процените у којој фази развоја се налази!

10 ЛЕКЦИЈА КОЈЕ ЖИВОТ ЗНАЧЕ

У узрасту када се деца осамостаљују као пешаци, они представљају најугроженије учеснике у саобраћају (од 5 до 10 године). Деца треба да науче, изграде и учврсте ставове о томе шта је правилно и увежбају исправне навике и понашања у саобраћају. Неопходно је са децом радити - научити их и са њима увежбати основне лекције које ће им помоћи да буду безбедна у саобраћају. Постоји 10 основних и једноставних лекција:

Где се играмо?

Шта је чије?

Како се крећемо тротоаром?

Како се крећемо путем без тротоара?

Прелазак улице на семафоризованој раскрсници

Како обилазимо препреку на тротоару?

Прелазак коловоза надземним и подземним пешачким прелазима

Прелазак улице без семафора (са или без пешачког прелаза)

Прелазак улице у правцу на пешачком прелазу са семафором

Шта ако нисте сигурни, замолите за помоћ!

ОСВАЈАЊЕ ПРОСТОРА ОКО КУЋЕ

Свако дете је прича за себе. Када сте добро одредили у којој фази се ваше дете налази, увежбајте оне лекције и понашања којима је дете дорасло. Направите карту (скицу) са саобраћајницама у Вашој околини и на карти "освајајте" улицу по улици. Означите зелену зону у којој је ваше дете сигурно и може само да учествује у саобраћају. На основу праћења како дете усваја ставове и укоренује навике исправног понашања, проширујте ову "зелену зону". Код појединих улица или зона уписујте месец и годину када је дете, према Вашој процени, освојило ту улицу, тј. укоренило исправно понашање (увек правилно прелази, сигурно је и ради то без стреса и страха). На Вама је да табелу прилагодите свом детету, али просек се не сме занемарити.

ПРЕЦЕНИТИ ИЛИ ПОТЦЕНИТИ

Грешка прве врсте: Због превелике брине за дете Ви га потцењујете. Не дозвољавате му ни оно што сигурно може и што припада његовом узрасту. Прети опасност да дете са својим друштвом уђе у опасну ситуацију којој није дорасло. Возачи и други учесници у саобраћају процењују Ваше дете на основу просека и од њега очекују и оно чему га још нисте учили.

Грешка друге врсте: Због сопствене амбициозности прецењујете своје дете. Охрабрујете га у ситуацијама којима није дорасло. Ово може изазвати додатне страхове и трауме код детета, а може створити и опасности. Ако је дете једном успело да пређе улицу, не значи да су се вештине и добре навике укорениле. Треба се уверити да дете, у датој ситуацији, никада не греша. Само тада је безбедно!

ВЕЖБЕ СА ДЕТЕТОМ

Вежба се поступно: прво у лакшим, а затим у сложенијим ситуацијама. Прво се ради у кући: детету се показују цртежи или слике различитих саобраћајних ситуација. Са дететом се прича о тим ситуацијама. Затим би требало вежбати на безбедним просторима - на полигонима. Полигон може бити дечије игралиште, парк, безбедна локална улица - сокак без саобраћаја, али и дневна соба у којој сте обележили ивице коловоза и тротоаре. На полигону би требало да покажете правилно понашање, да заједно урадите, а затим да пустите дете да само увежба одређене моделе понашања. Ово се ради у свакодневном животу - као узгред, уз игру, долазећи до игралишта, на путу до продавнице и слично.

Када сте уверени да је дете схватило исправне поступке, пажљиво одаберите безбедно место (нпр. уску и мање прометну улицу) на којој ће дете, под Вашим надзором, показати шта је научило. Похвалите и наградите сваки успех, а грешке заједнички исправљајте.

Конечно, када сте увежбали одређене моделе понашања на полигонима, долази најзначајнија фаза: вежбање у саобраћају. Ово је врло озбиљна фаза која се спроводи поступно: од улица без саобраћаја до веома прометних улица. Посебну пажњу посветите избору локација. Оне морају бити у складу са достигнутим нивоом детета. Морате бити упорни и стрпљиви. Дакле, учите у кући, вежбајте на полигону, а затим дуго и упорно вежбајте на улици: 1) дете држите чврсто за руку, 2) дете се креће одвојено, али у Вашем присуству, 3) дете се креће одвојено уз Ваше скривено присуство и 4) дете се креће самостално - без надзора.

НИЈЕ ДОВОЉНО ДА ДЕТЕ НАУЧИ

Немојте прескакати лекције! Прво добро увежбајте једноставнију лекцију у одабраној улици у насељу у којој су возила ретка и спора, па тек потом у улици са више возила и у улици са брзим возилима. Тек када је дете добро увежбало лакшу лекцију, идите на следећу. Будите сигурни да је дете научило и увежбало исправно понашање, да је схватило зашто је то важно и да је укоренило исправне навике.

Најтеже је увежбати и уградити одређене рефлексне реакције и понашања. А то је најважније. Са сваким дететом мора се дуго и упорно вежбати, уз стална објашњења и дискусије (активно учешће детета).

ПАЖЊА ЈЕ НАЈВАЖНИЈА АЛИ ...

*Сто пута сам му говорио, а он опет трчи и не гледа.
Ја сам са Драганом чак и вежбао, а она опет трчи околу и не гледа.
То није могуће! Знам своје дете. Он никад не трчи преко улице и увек застане
и погледа. Па са њим сам сваког викенда...*

Деца споро мењају предмет пажње, посебно ако са њему интересантног садржаја хоћете да га усмерите на оно што сматрате важним! Ако се дете игра лоптом, оно ће врло тешко и зачуђујуће споро да остави лопту и обрати пажњу на бројеве или слова која му желите показати. С друге стране, таман сте помислили да се удубило у причу о Црвенкапи, а оно је тренутно напушта и хвата се нове лутке или играчке. Слично је и у саобраћају. Дете које трчи за лоптом или бежи од друга не може да преусмери пажњу на ивицу коловоза, а посебно не на возило које јури улицом. Мада је добро научило како се прелази коловоз, оно тада греша. Трчи за лоптом и никакве лекције ту не помажу. Ово је један од најтежих задатака саобраћајног образовања и васпитања.

БУДИТЕ ИМ ДОБАР УЗОР!

Деца много више уче гледајући како се други понашају, него слушајући Ваше лекције! Понашање се наслеђује од родитеља, односно од средине у којој дете расте! Родитељи су најважнији узор својој деци. Посматрајући своје родитеље, деца усвајају ставове и моделе понашања. Учење деце на активан и правилан начин и вежбање са њима неће имати велики значај, уколико деца виде своје родитеље да прелазе улицу ван обележеног пешачког прелаза, да прелазе улицу када је на семафору црвено светло, не вежу сигурносни појас у аутомобилу... Без обзира на добре лекције родитеља, деца ће наследити неисправно понашање.

ИВИЦА КОЛОВОЗА ЈЕ ГРАНИЦА ДЕЧИЈЕ БЕЗБРИЖНОСТИ

На ивици коловоза стаје игра, престаје трчање, мора се стати. Стаје се увек чак и када се може прећи без заустављања. Само тада има могућности да се промени центар пажње. Тада је саобраћај најважнији! Испред ивице коловоза се стаје рефлексно, без обзира на то да ли има возила или их нема. Када би деца увек стала на ивицу коловоза, око 70% саобраћајних незгода са децом-пешацима би се избегло!

На ивици коловоза или на линији прегледности дете треба **УВЕК** да стане, без обзира на то да ли се возила крећу коловозом. Тек после паузе и пажљивог осматрања (застани, осмотри, послушани, одлучи) дете може ступити на коловоз. Одрасле особе најчешће „у ходу” осматрају па се деци чини да иду без осматрања! Зато када показујете деци, нагласите стајање и процес осматрања.

КОРАК ПО КОРАК

Ако од детета захтевате да пређе широку улицу, којом јури велики број возила, одмах ће одустати и уплашити се. Може доживети стрес и остаће му трауме од саобраћаја. Ако дете годинама водите за руку и учите га како да пређе улицу на једном истом месту, то ће му постати досадно и оно неће више бити активно. То је такође опасно! Неопходно је у једном дуготрајном процесу дете учити поступно. У свакој фази требало би да завршите обуку тако што ће дете постати самостално и вредно у својим очима! Обазриво би му требало додавати нове изазове у зависности од тога како је савладало претходне лекције. Детету би требало помагати да се само избори са мало другачијим (тежим) ситуацијама. Треба подржавати дете и успехе стално хвалити, али и неуспехе заједнички и отворено анализирати. Увек пратите реакцију детета. Гледајте му очице! Ако није заинтересовано, не љутите се на дете већ престаните да причате о саобраћају. Покушајте поново касније или сутра! Прилагодите захтеве и брзину напредовања своје детету. Развијајте дечију жељу да учи и напредује, али активности ускладите с његовим тренутним стањем.

УЗРАСТ ДЕТЕТА	до 2 године	3 до 5 година	6 до 11 година	12 до 14 година	преко 14 година
ВРСТА УЛИЦЕ					
 1	НИКАКО !	НИКАКО !	НИКАКО или одрасли чврсто држи за руку 	Под надзором одрасле особе 	Самостално
 2	НИКАКО !	НИКАКО или одрасли чврсто држи за руку 	Одрасли чврсто држи за руку 	Под надзором одрасле особе или самостално	Самостално
 3	дете се носи или гура у колицима 	Одрасли чврсто држи за руку 	Одрасли чврсто држи за руку или под надзором	Под надзором одрасле особе или самостално	Самостално
 4	дете се носи или гура у колицима 	Одрасли чврсто држи за руку или под надзором	Под надзором одрасле особе или самостално	Самостално 	Самостално
 5	дете се носи или гура у колицима 	Под надзором одрасле особе 	Самостално 	Самостално	Самостално
 6	дете се носи или гура у колицима 	Под надзором одрасле особе 	Самостално 	Самостално	Самостално
 7	дете се носи у рукама (или гура у колицима)	Под надзором одрасле особе 	Самостално	Самостално 	Самостално
ВРСТЕ УЛИЦА	1. Брзе градске саобраћајнице 2. Примарне улице са много возила или великим брзинама 3. Примарне улице са мало возила која се крећу споро (мање од 40 km/h)			4. Секундарне улице 5. Стамбене улице 6. Семафоризовани прелази 7. Денивелисани пешачки прелази или пролази	